

**МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**ФАКУЛЬТЕТ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ТА
МЕНЕДЖМЕНТУ**

КАФЕДРА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ, СПОРТУ ТА ЗДОРОВ'Я

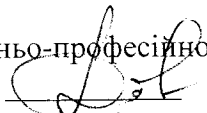
КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

**на тему: «ТУРИЗМ І РЕКРЕАЦІЯ В СОЦІАЛЬНО-
ПЕДАГОГІЧНОМУ ВИМІРІ»**

добувача вищої освіти другого (магістерського) рівня, II курсу, групи ФКМз-21-1,
спеціальності (017 Фізична культура і спорт) освітня програма (Фізична культура і спорт)

(підпис) Сандул Євген Сергійович

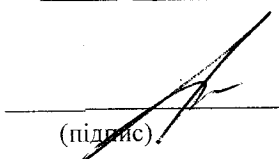
науковий керівник _____ Чаплигін В.П. кандидат наук з фізичного виховання
(підпис) спорту, доцент

гарант освітньо-професійної
програми
(підпис)

Довгань Н.Ю. доктор педагогічних наук,
професор

Допущено до захисту за рішенням кафедри
протокол від «25» січня 2023 № 11

звідувач
кафедри

(підпис) Лаврент'єв Олександр Миколайович, кандидат наук з фізичного виховання і спорт, доцент

ІРПІНЬ 2023

Реєстрація № 15
(дата)

30.01.2023р
(дата)

[підпис]
(підпис відповідальної особи)

Результати перевірки

03.02.23

(до захисту, на доопрацювання)

24.01
(дата)

Результат захисту

61 (A) 3

(оцінка)

03.02.23

(дата)

Голова комісії:

[підпис]
(підпис)

Г.П.Г.
(ініціали, прізвище)

Члени комісії:

[підпис]
(підпис)

[підпис]
(підпис)

[підпис]
(підпис)

О.М.М.
(ініціали, прізвище)

Л.М.Г.
(ініціали, прізвище)

В.П.Г.
(ініціали, прізвище)

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, П.І.П.: керівника, голови комісії членів комісії, секретаря, (підписи)
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
г випускної роботи теоретичного матеріалу, його з практичним, вміння представляти в логічній послідовності, ість висновків та пропозицій)	від 0 до 30	10		
вимог щодо вимог	від 0 до 10	10		
виконання роботи на тапах у встановлені кафедрою	від 0 до 5	5		
ент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ*	від 0 до 50	30		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
від	від 0 до 10	10		
датковий матеріал	від 0 до 5	—		
ання теоретичного та практичного ріалу, вміння відповідати на ання	від 0 до 25	16		
робація (участь у конференціях)	від 0 до 10	5		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	31		
ГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	61		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

за 100 - школою	Оцінка за школою ЕКТС	Оцінка за національною школою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
61	D	3	03.09.23р	А.Ф. Грибан О.М. Мавреняєв В.М. Григор В.П. Чашин

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

за 100-бальною школою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною школою
100	A	5 (відмінно)
85	B	4 (добре)
75	C	
65	B	3 (задовільно)
55	E	
50	EX	2 (незадовільно)

Затверджую

В.о. завідувача кафедри фізичного виховання, спорту та здоров'я
Р.В. Головащенко

« 15 » грудня 2021 р.

Завдання на кваліфікаційну роботу
здобувача вищої освіти

Сандул Євген Сергійович
Тема кваліфікаційної роботи:
«ТУРИЗМ І РЕКРЕАЦІЯ В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ
ВИМІРІ»

Затверджена наказом ректора від «15» грудня 2021 № 49

Строк здачі закінченої роботи ____ 12.01.2023
оку _____

2. Цільова установка:

Предметом дослідження виступає організація відбору, моделювання та презентація в системі підготовки спортсменів з гирьового спорту.
Об'єктом дослідження є планування тренувального процесу у гирьовому спорті.

Базою дослідження виступає Навчальна лабораторія «Фізичної реабілітації, ерготерапії та спорту» факультету соціально-гуманітарних технологій та менеджменту Державного податкового університету.

3. Вихідні дані до роботи

4. Перелік графічного матеріалу
додатки _____

5. Зміст кваліфікаційної роботи

Теоретико-методологічні основи організації та розвитку рекреаційного туризму
Сутність рекреаційного туризму та основні форми рекреаційної діяльності у різних умовах
Основні види, типи, особливості та завдання рекреаційного туризму
Рекреаційно-туристичні ресурси України
Рекреаційні ресурси України: сучасний стан і перспективи розвитку
Методи та організація дослідження
Експериментальний експеримент: Туристичні походи для спортсменів
Підготовка та проведення експерименту

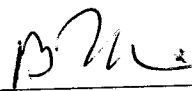
6. Календарний план виконання роботи

№	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	
		За планом	Фактично
1	2	3	4
1.	Вибір та закріплення теми для кваліфікаційної роботи	грудень 2021	28.12. 2021
2.	Аналіз літературних джерел, щодо написання кваліфікаційної роботи	Квітень 2022	квітень 2022
3.	Визначення актуальності теми, змісту, мети, завдання, об'єкту та предмету дослідження. Написання першого розділу роботи	травень 2022	травень 2022
4.	Визначення методики для формування та проведення педагогічного експерименту. Написання другого розділу роботи	вересень 2022	вересень 2022
5.	Впровадження розроблених методик за результатами педагогічного експерименту та написання третього розділу роботи	листопад 2022	30.11. 2022
6.	Формування загальних висновків	грудень 2022	13.12. 2022
7.	Попередній захист кваліфікаційної роботи	січень 2023	12.01. 2023
8.	Отримання відгуків від зовнішніх рецензентів та наукового керівника	січень 2023	28.01.2023
9.	Захист кваліфікаційної роботи	лютий 2023	03.02.2023

1. Дата видачі завдання

«15» грудня 2021 р.

2. Керівник кваліфікаційної роботи

 В.П. Чаплигін

3. Керівник освітньо-професійної програми

 Н.Ю. Довгань

4. Завдання до виконання отримав здобувач вищої освіти

 Е.С. Сандул

АНОТАЦІЯ

ТУРИЗМ І РЕКРЕАЦІЯ В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ВІМІРІ // Кваліфікаційна робота магістра / за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт». – Державний податковий Університет, 2023. – 50 с.

У кваліфікаційній роботі представлено теоретичний аналіз та узагальнено підходи щодо використання засобів оздоровчого туризму в рекреаційній діяльності студентської молоді. На основі теоретичного аналізу та узагальнення зазначеної науково-методологічної літератури виявлено, що потреба молоді в активному відпочинку, є невід'ємною складовою гармонійної, всебічно розвиненої особистості здобувача вищої освіти. Здійснено систематизацію рекреаційних потреб студентської молоді. Доведено ефективність застосування технології формування рекреаційної культури студентської молоді з огляду позитивного впливу показники фізичного стану, теоретичної підготовленості, обсягу рухової активності, організацію корисного дозвілля та активного відпочинку. Обґрунтовано структуру і зміст технології формування рекреаційної активності студентської молоді та визначено й опрацьовано організаційно-методичні умови її реалізації у вищому навчальному закладі засобами оздоровчо-рекреаційної рухової активності. Розкрито поняття спортивно-оздоровчого туризму, спортивного туризму, спортивно-оздоровчого походу. Окреслено основні риси та завдання спортивно-оздоровчого туризму, проаналізовано його види та функції. Досліджено різні підходи щодо формулювання цього поняття, виявлено характерні ознаки й особливості.

Ключові слова: спортивно-оздоровчий туризм, функції спортивно-оздоровчого туризму, фізична рекреація, рекреаційна культура, рекреація.

TOURISM AND RECREATION IN THE SOCIAL AND PEDAGOGICAL DIMENSION // Master's qualification work / specialty 017 "Physical culture and sport". – State Tax University, 2023. – 50 p.

The qualification paper presents a theoretical analysis and summarizes approaches to the use of health tourism in the recreational activities of student youth. On the basis of the theoretical analysis and generalization of the specified scientific and methodological literature, it was found that the need of young people for active recreation is an integral component of a harmonious, comprehensively developed personality of a student of higher education. Systematization of the recreational needs of student youth has been carried out. The effectiveness of the application of the technology of forming the recreational culture of student youth has been proven in terms of the positive impact on indicators of physical condition, theoretical preparedness, the amount of motor activity, the organization of useful leisure and active recreation. The structure and content of the technology for the formation of recreational activity of student youth are substantiated, and the organizational

methodical conditions for its implementation in a higher educational institution by means of health-recreational motor activity are defined and worked out. The concepts of sports and health tourism, sports tourism, sports and health hiking are revealed. The main features and tasks of sports and health tourism are outlined, its types and functions are analyzed. Various approaches to the formulation of this concept have been studied, characteristic features and features have been identified.

Key words: sports and health tourism, functions of sports and health tourism, physical recreation, recreational culture, recreation.

РЕЦЕНЗІЯ

на кваліфікаційну роботу

здобувача вищої освіти Державного податкового університету

Сандул Є. С.

на тему: «ТУРИЗМ І РЕКРЕАЦІЯ В СОЦІАЛЬНО-
ПЕДАГОГІЧНОМУ ВИМІРІ»

Кваліфікаційна робота, виконано самостійно. Наукова робота викладена на 64 сторінках комп'ютерної верстки, містить вступ, 3 розділи, висновки, список літератури. Робота проілюстрована 6 таблицями. Список літератури включає 40 джерела.

Актуальність роботи полягає в тому, що недостатньо дослідженими залишаються питання, пов'язані з визначенням особливостей рекреаційної діяльності в системі фізичної культури та спорту відповідно до вимог сучасності.

Аналіз та узагальнення провідного досвіду організації оздоровчо-рекреаційних занять переконливо свідчить на користь того, що однією з перспективних форм залучення студентів до рухової активності є використання засобів рекреації і туризму. Такі форми занять безпосередньо впливають на вирішення великого комплексу соціально-педагогічних завдань, а саме: визначення свого місця в соціумі, психологічного розвантаження, компенсування недоліку позитивних емоцій, оптимізації спілкування з оточуючими, організації змістовного дозвілля, підвищення рівня рухової активності.

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти Сандул Є. С. має недоліки, а саме:

- Поставлені мета і цілі роботи недостатньо коректно сформульовані та частково досліджені.
- не визначені етапи дослідження, не обґрунтовані методика і організація дослідження.

В тексті кваліфікаційної роботи недостатньо посилань на використані літературні джерела, помітно їх невідповідність тексту дослідження.

В кваліфікаційній роботі відсутні додатки. Кваліфікаційна робота не проходила дослідження на плагіат, на даний час не оформлена з дотриманням необхідних вимог.

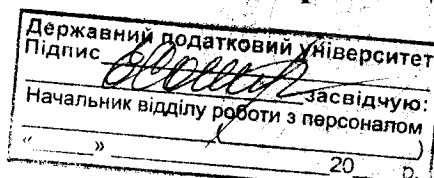
Кваліфікаційна робота виконана у відповідності з завданням та без дотримання всіх вимог. Робота може бути рекомендована до захисту та друку.

Рецензент:

Кандидат педагогічних наук

Сергій БАДЬОРА

ВІДГУК

керівника кваліфікаційної роботи на тему:

«ТУРИЗМ І РЕКРЕАЦІЯ В СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОМУ ВИМІРІ»

здобувача вищої освіти Державного податкового університету

Сандул Євген Сергійович

Кваліфікаційна робота Сандул Є. С. присвячена актуальній проблемі. Сьогодні спортивно-оздоровчі подорожі та відпочинок стають невід'ємною частиною життя всіх верств населення. Україна об'єктивно має всі передумови для інтенсивного розвитку спортивно-оздоровчого туризму: особливості географічного положення та рельєфу, сприятливий клімат, багатий природний, історико-культурний та туристсько-рекреаційний потенціал. Формування рекреаційної культури молоді зумовлена рядом суперечностей між потребою суспільства у поглибленні культури дозвілля студентів і відсутністю системи науково-методичної підтримки формування такої культури у процесі фізичного виховання; недостатня наукова розробленість зазначеної проблеми викликає необхідність її глибокого і послідовного вирішення.

Здобувач вищої освіти із зацікавленістю поставився до виконання своєї роботи. Самостійно визначив мету, об'єкт і предмет дослідження. Здобувач ґрунтовно опрацював 40 джерел науково-методичної літератури.

В науковій роботі проаналізовано сутність, структуру та функції рекреаційно-туристичної сфери.

В ході написання роботи не в повній мірі були застосовані методи дослідження, недостатньо розроблений і виконаний педагогічний експеримент.

Кваліфікаційна робота Сандул Є. С. не була оформлена згідно з вимогами до такого виду робіт, та не може бути рекомендована до захисту.

Керівник кваліфікаційної роботи – В. П. Чаплигін

«14» 01 2023 р.

Висновок кафедри про випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу:

Кваліфікаційна робота здобувача вищої освіти Сандул Є. С. для попереднього захисту не була надана. Рішення кафедри, протокол від 15.01 2023 р.

№ 11 допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри

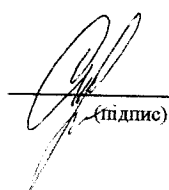
О.М. Лаврентьєв

- Факультет соціально-гуманітарних технологій та менеджменту
- Кафедра фізичного виховання, спорту та здоров'я

ДОВІДКА
про перевірку кваліфікаційної роботи на академічний плагіат

№ з/п	ППП автора твору	Сандул Євгеній Сергійович
1.	ППП наукового керівника	Чаплигін В.П.
2.	Тип роботи, що перевіряється (курсова робота)	Кваліфікаційна робота
3.	Тема роботи	Туризм і рекреація в соціально-педагогічному вимірі
4.	Рік написання	2022
5.	Оригінальний текст в роботі складає %	88,2%
6.	Схожість %	11,8%
7.	Цитати%	0%

Відповідальна особа кафедри

(підпис)

Т. Степура

Кафедра фізичного виховання, спорту та здоров'я
 Сандул Євгеній Сергійович
 Тема: Туризм і рекреація в соціально-педагогічному вимірі
 Науковий керівник: Чаплигін В.П.

ЗМІСТ

	ВСТУП	9
	РОЗДІЛ I. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ	11
	1.1. Сутність рекреаційного туризму та основні форми рекреаційної діяльності у сучасних умовах	11
	1.2. Основні види, типи, особливості та завдання рекреаційного туризму	15
	РОЗДІЛ II. РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ	35
	2.1. 2.1 Рекреаційні ресурси України: сучасний стан і перспективи розвитку	35
	2.2. Методи та організація дослідження	40
	РОЗДІЛ III. ТРЕНЕРСЬКИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ: Туристичні походи для спортсменів	42
	3.1. Підготовка та проведення експерименту	42
	3.2. Проблеми та перспективи розвитку туристично-рекреаційної сфери	49
	ВИСНОВКИ	56
	СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	58
	ДОДАТКИ	64

ВСТУП

Сьогодні в Україні, як і у цілому світі, важко уявити систему охорони здоров'я населення без оздоровчого комплексу. У сучасному світі відпочинок, рекреація, туризм, оздоровлення (а це означає здоров'я суспільства) є найвищою соціальною цінністю. Тому за останні кілька десятиріч у світі поступово зростає значення оздоровчого лікування, туризму і рекреації. Здебільшого така тенденція пов'язана насамперед із значним зростанням прибутків населення економічно розвинутих країн, зростанням загальноосвітнього рівня людей, розвитком транспортного сполучення. Крім того, індустріальний розвиток цивілізації, забруднення екологічних систем навколо великих промислових міст змушує все більшу кількість людей шукати відпочинок та оздоровлення в поки що екологічно благополучних регіонах. Таким чином, в Україні обслуговування рекреантів стало не лише самостійною галуззю науки, а й життєво-необхідною формою задоволення потреб людини. Володіючи величезним природним потенціалом, Україна усвідомлює необхідність розвитку рекреаційно-туристичної інфраструктури. Географічне розташування України зумовлює необхідність формування сучасної ефективної курортно-рекреаційної економіки як важливої підсистеми національної економіки на базі оптимізації організаційно-економічного механізму функціонування санаторно-курортних комплексів і гармонізації інтересів всіх його учасників. У багатьох країнах державна туристична політика проводиться у рамках регіональних програм економічного розвитку і спрямована на розвиток депресивних регіонів. Вона сприяє економічному розвитку тих територій, де немає жодних перспектив розвитку індустрії, цим забезпечує зростання доходів населення і збереження історичного та культурного середовища. На міжнародному ринку наша країна недостатньо відома як країна з розвинутою рекреаційною індустрією. Маркетинг туристичного потенціалу України на міжнародному ринку є недостатній. Будучи однією з найбільших країн Європи, вона не має належної кількості туристичних представництв за кордоном, недостатньо здійснює рекламні акції. Також немає належно запланованих на національному рівні рекламних кампаній для зарубіжного ринку. Наслідком цього є те, що спеціалізація на виробництві послуг міжнародного туризму забезпечує надходження значних капіталовкладень та суттєво розширює сферу зайнятості населення. Індустрія туризму сприяє загальному розширенню сфери обслуговування (комунального, побутового, культурного), а також підвищення доходів населення в районах розвинутої туристичної промисловості. Враховуючи геополітичне розташування країни, її історичну та культурну спадщину, наявність оздоровчих, природнокліматичних ресурсів, Україна, як усі інші країни, повинна вести конкурентну боротьбу як за внутрішній, так за міжнародний ринок. Сучасний етап розвитку туристично-рекреаційних комплексів в Україні характеризується певною невідповідністю між платоспроможним попитом на туристично-рекреаційні послуги та пропозицією, яка визначається рекреаційною місткістю діючих оздоровчих, що призводить до дестабілізації показників заповнюваності ліжкового фонду санаторно-курортних установ, якості і рівня ефективності їх рекреаційної діяльності. Усе це вказує на те, що розвиток туристично-рекреаційного комплексу виходить за рамки купівлі-

продажу, поширюючись на інші галузі, для яких туристське споживання відкриває додаткові реалії.

Мета дослідження: є характеристика і аналіз потенціалу рекреаційного туризму у сучасних умовах. Визначення поняття та структури рекреаційно-туристичного комплексу країни з метою виділення основних передумов та проблем і перспектив розвитку рекреаційного туризму в Україні.

Завдання дослідження:

1. розкрити сутність рекреаційного туризму та основні форми рекреаційної діяльності у сучасних умовах;
2. охарактеризувати основні види, особливості та завдання рекреаційного туризму;
3. проаналізувати загальну характеристику ресурсного потенціалу України для розвитку рекреаційного туризму;
4. визначити сучасний стан і перспективи розвитку рекреаційних ресурсів в Україні;
5. проаналізувати особливості та тенденції розвитку туристично-рекреаційного комплексу та туристично-рекреаційної сфери України;
6. дослідити проблеми та перспективи розвитку рекреаційного туризму в Україні;

Об'єкт дослідження: є рекреаційний туризм в Україні, як перспективний напрямок розвитку у сучасних умовах.

Предмет дослідження: є визначення сутності, основних видів, особливостей та завдань рекреаційного туризму.

Практичне значення отриманих результатів. Результати дослідження були впровадженні в практику навчально-тренувального процесу юних спортсменів Миколаївського клубу Айкідо.

Структура і обсяг магістерської роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, практичних рекомендацій, списку використаних джерел, додатків. Матеріали дослідження викладено на 64 сторінках друкованого тексту.

1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА РОЗВИТКУ РЕКРЕАЦІЙНОГО ТУРИЗМУ

1.1. Сутність рекреаційного туризму та основні форми рекреаційної діяльності у сучасних умовах

У сучасному світі відпочинок, рекреація, туризм, оздоровлення – є найвищою соціальною цінністю. Тому за останні кілька десятиріч у світі поступово зростає значення туризму і рекреації. Це пов'язано в перш чергу із значним ростом доходів населення економічно розвинутих країн, із зростанням загальноосвітнього рівня людей, розвитком транспортного сполучення тощо. Індустріальний розвиток цивілізації, забруднення екологічних систем навколо великих промислових районів, збільшення психологічного навантаження на людину через прискорення темпу життя, змушує все більшу кількість людей шукати відпочинок та оздоровлення в поки що екологічно благополучних регіонах світу [1-6]. В Україні туристи мають можливість не тільки відпочити і відтворити функціональні можливості свого організму, але й ознайомитись з її історією та культурою. Сфера туризму сьогодні стає все більш значущою галуззю економіки сучасних держав. У зв'язку з цим відбувається ускладнення цієї сфери діяльності. Ширяться системи видів і підвидів туризму, з'являються нові модифікації. І все це намагаються осмислити теоретики. В теоретичному зрізі рекреацію і туризм трактують як: галузь сучасної національної і регіональної економіки; сферу соціально-економічної політики держави та її регіонів; технологію реалізації рекреаційних потреб і запитів; сферу реалізації прав і потреб громадян на відпочинок, пересування, оздоровлення. Сьогодні нерідко дослідники говорять про рекреаційні основи туризму, у зв'язку з цим виникає питання про співвідношення понять «туризм» і «рекреація». 10 Під першим терміном розуміється тимчасове переміщення людей в інші місцевості з метою задоволення потреб в розслабленні, задоволенні, пізнанні, оздоровленні. Під другим терміном зазвичай мають на увазі відновлення ресурсів людини, витрачених під час роботи. Також під рекреацією пропонують розуміти діяльність людей по використанню свого вільного часу. Таким чином, поняття рекреації є більш широким, так як туризм - лише один із способів відпочинку і відновлення

сил людини. Між рекреацією і туризмом є спільне: обидві ці активності пов'язані з відпочинком, розслабленням, відновленням сил і ресурсів. Але є і відмінності. Рекреація може відбуватися без переміщення в якісь інші місця, наприклад, лежання на дивані після робочого дня - це теж спосіб відновити сили. А туризм може відбуватися не тільки з рекреаційними цілями, хоча справедливо зауважити, що велика частина цілей туризму саме рекреаційна. "Рекреація" - поняття значно ширше, оскільки включає практично всі види діяльності людини у її вільний від роботи час, який вона проводить поза своїм постійним помешканням, тоді як "туризм" - поняття вужче і глибше, оскільки цей процес супроводжується споживанням відповідних послуг, тобто купівлею певної продукції, товару чи послуг і використанням ресурсного потенціалу території. Рекреація - розширене відтворення сил людини (фізичних, інтелектуальних та емоційних) або діяльність, спрямована на відновлення продуктивних сил людини. Поняття «рекреація», створене від латинського *recreatio*, було введено римлянами та спочатку зв'язувалося з оздоровленням та відновленням сил. Нині воно розглядається в більш широкому сенсі й охоплює соціальний, економічний, психологічний та біологічний зміст. Але з часом поняття «рекреація» зазнало значних змін і значно розширилося. 11 Від визначення рекреації як відновлення сил людини, втрачених в процесі трудової діяльності, воно переросло в комплексне поняття, яке включає: - короткотривалий відпочинок; - туризм і різні його форми; - лікування; - різноманітні види діяльності людей під час відпочинку та їх сполучення, які можливо здійснювати на конкретних пристосованих для цього територіях [2]. Рекреаційний туризм - це подорож задля відпочинку, оздоровлення або лікування, яку здійснюють за безпосереднього використання природних властивостей клімату, мінеральних вод, грязів, привабливих ландшафтних та інших ресурсів. На нинішньому етапі вивчення туризму немає єдиної думки стосовно визначення поняття "рекреаційний туризм" та його складу. Проте, найбільш поширеним серед усіх пояснень даного визначення є таке: "рекреаційний туризм"- це подорож задля відпочинку, оздоровлення або лікування, яку здійснюють за безпосереднього використання природних властивостей клімату, мінеральних вод, грязей, привабливих ландшафтних і інших ресурсів. Основні форми рекреаційної діяльності: - курортне лікування, оздоровчий відпочинок і туризм. У

територіальному плані рекреаційна діяльність - важливий чинник комплексної організації матеріально-просторового середовища проживання людини, що охоплює спеціалізовані території землі з елементами природного й урбанізованого середовища, які в сукупності утворюють територіальні рекреаційні системи різного типу [11]. Рекреаційний туризм поділяють на лікувальний і відпочинково-оздоровчий. Ці підвиди відмінні, але доповнюють один одного. Так, відпочинково-оздоровчі потреби можна задовольняти на рекреаційних об'єктах загальної спеціалізації, а лікувальні - в спеціалізованих курортних закладах. Під час задоволення відпочинково-оздоровчих потреб застосовують лікувальні процедури, і навпаки, в лікувальному туризмі - елементи активного відпочинку. 12 Однак центральне місце в рекреаційному туризмі посідає лікувальний (курортно-лікувальний або лікувально-оздоровчий) туризм, який вважають традиційним видом, що розвивається в районах зі сприятливим кліматом і з наявністю лікувальних ресурсів або в місцях, де розроблені технології лікування тих чи інших захворювань. Значення лікувального туризму в сучасних умовах зростає. Оскільки на стан здоров'я людей негативно впливають прискорені темпи життя, які супроводжуються стресовими ситуаціями, насиченістю інформаційних потоків, несприятливою екологічною ситуацією. Саме, лікувальні тури, що вимагають порівняно тривалих термінів перебування (2-3 тижні) і більш розвиненого обслуговування, відповідно є відносно дорогими та прибутковими для турорганізаторів в порівнянні з іншими видами турпродуктів. Туризм задовольняє потребу людей у відпочинку за допомогою зміни обстановки. Люди стали спеціально ходити і їздити в такі місця, де вони можуть розслабитися, відпочити, вирватися зі звичної суєти. Так і з'явився рекреаційний туризм. Це особлива форма активності, в ході якої людина відновлює свої ресурси.

1.2. Основні види, типи, особливості та завдання рекреаційного туризму

У найзагальнішому вигляді можна рекреаційний туризм охарактеризувати так: це переміщення людей у вільний час на інші території з метою відновлення фізичних і психічних ресурсів. Під таке широке визначення потрапляють майже всі види туризму. Але головним антиподом рекреаційного є туризм діловий. Взагалі, всі

переміщення в просторі з цілями заробітку, виконання будь-яких обов'язків і робіт не відносяться до рекреації. А все решта подорожі з метою отримати задоволення і тим самим відновити свої ресурси є рекреаційним. Таким чином, суть туризму за великим рахунком зводиться до виконання рекреаційної функції в житті людини. Подорожі потрібні для того, щоб заповнювати запаси душевних і фізичних сил. Але не всяка подорож в повній мірі сприяє продуктивному відпочинку. Тут з'являється така особливість місця, в яке їде мандрівник, як потенційні можливості для задоволення потреб туриста. У цьому випадку варто говорити про туризм не тільки з боку споживача туристичних послуг, але і з боку їх організатора. Адже туризм - це ще й сфера бізнесу. І ось тут необхідно говорити про рекреаційні ресурси туризму, в які входить не тільки природні властивості місця, але і штучно створювані людьми, що проектують туристичний продукт. Існує кілька підходів до виділення видів рекреаційного туризму.

У самому консервативному підході виділяють тільки два види:

- 1) оздоровчий ;
- 2) пізнавальний.

Однак постійно ускладнююча система туризму зажадала більш ґрунтовного підходу до виділення видів рекреаційного туризму. До них відносять: - оздоровчий; - пізнавальний; - етнографічний; - спортивний; - релігійний; - сільський; - екологічний; - гастрономічний; - культурний види туризму. Порівнявши всі види туризму за метою подорожі можна визначити, що наймасовішим є світовий ринок рекреаційного туризму (відпочинок і лікування), що охоплює 71% загальної кількості прибуттів у світі та характеризується поступальними темпами розвитку й стабільністю туристичного попиту. Рекреаційний туризм - це специфічна сфера людської діяльності. Для задоволення потреб туристів необхідні кваліфіковані кадри: лікарі та інші медичні компетентні співробітники для оздоровчого туризму, підготовлені екскурсоводи - в пізнавальному туризмі, інструктори та тренери - в спортивному. Є навіть спроба обґрунтувати розвиток туристично-рекреаційного туризму, який спрямований на досягнення декількох цілей одночасно: відпочинок, пізнання, оздоровлення. У прикладі в цьому випадку наводяться відпочиваючі, які приїжджають на курорт з головною метою - пройти лікувальні процедури. Але при цьому туристи ще й

роблять екскурсії навколо курорту, займаються спортом: плавання, фітнес, а також відвідують розважальні заклади: казино, боулінги, дискотеки. Доречніше швидше назвати цей вид змішаним або власне рекреаційним. Ще одна класифікація пов'язана з місцевістю, в якій він здійснюється, в цьому випадку виділяють: - гірський; морський; лісовий, сільський, індустріальний, джайлоо, спелеотуризм. За способом пересування виділяють піший, автомобільний, авіатуризм, залізничний, велосипедний, водний, гірський, лижний та інші види рекреаційного туризму. Існують і інші класифікації, але перераховані в повній мірі характеризують поняття рекреаційного туризму.

Рекреаційний туризм можна умовно розділити на кілька типів:

- 1) Туристсько-оздоровчий тип;
- 2) Пізнавально-туристський тип.

Для кожного типа потрібний свій вид рекреаційних ресурсів. Під рекреаційними ресурсами розуміється складна керована і частково самокерована система, що складається з ряду взаємозалежних підсистем, а саме: відпочиваючих людей, природних і культурних територіальних комплексів, технічних систем, обслуговуючого персоналу і органу управління. До складу природних характеристик входять площа і місткість рекреаційної території, комфортність клімату, наявність водних об'єктів, насамперед бальнеологічні властивості, естетичні особливості ландшафту тощо. 15 Оптимальне поєднання цих характеристик створює необхідну основу для розвитку рекреаційного туризму. Для першого типу це - кліматичні чинники, які в поєднанні з джерелами мінеральних вод і лікувальними грязями створюють сприятливі умови для формування курортного комплексу. Для другого, крім вищезгаданого - історико-культурний потенціал. У територіальному відношенні можна виділити кілька основних рекреаційних зон. Лісостепові, лісові, гірські і приморські зони мають можливості для організації як масового відпочинку і туризму, так і лікувально-реабілітаційний курортний відпочинок практично цілий рік. Рекреаційні заходи першого виду можна назвати пасивними. До них відносяться сонячні та повітряні ванни в спокої. Здійснюються вони зазвичай в умовах пляжу. Цей вид рекреації пред'являє жорсткі вимоги до погоди. Другий вид - активна рекреація: прогулянки, спортивні ігри тощо. Програма організації даного виду туризму

повинна мати багатофункціональний характер: відпочинок, досугово-розважальні заходи, оздоровчу програму, здатних підняти життєвий тонус відпочиваючих, задовольнити їх духовні та емоційні потреби. Виділяють системоутворюючі чинники рекреаційного туризму: - зміна обстановки; - забезпечення достатньої м'язової активності; - стимуляція природного імунітету – несприйнятливості організму до хвороботворних бактерій. Зміна обстановки пов'язана з "виходом" людини з повсякденних, одноманітних і тому вже утомливих умов життя, що забезпечує перемикання нервово-емоційної сфери на нові об'єкти зовнішнього середовища, відволікання його від утомляючих і часом негативних впливів повсякденності. Туристські 16 походи і подорожі, що переносять городянина в нову ландшафтно - кліматичну середу, пов'язані з безпосереднім контактом з природою. Рекреаційний туризм використовується для підвищення надійності життєдіяльності в повсякденних умовах вже освоєної середовища проживання. Основними завданнями рекреаційного туризму є [2; 4]: . гармонійний фізичний розвиток та сприяння всебічному розвитку людини; . зміцнення здоров'я та попередження захворювань; . забезпечення повноцінного відпочинку різного віку і професій; . підтримання високої працездатності; . досягнення активного творчого довголіття.

Класифікація туристсько-рекреаційних ресурсів

Сьогодні існує декілька визначень понять «рекреаційні ресурси» та «туристичні ресурси». У науковій літературі зустрічаються різні підходи до трактування поняття «рекреаційні ресурси».

Рекреаційні ресурси на думку Л. А. Багряної та В. С. Преображенського – це природні, природно-технічні та соціально-економічні геосистеми та їх елементи, які можуть бути використані при існуючих технічних та матеріальних можливостях для організації рекреаційного господарства. Рекреаційні ресурси впливають на територіальну організацію рекреаційної діяльності, формування рекреаційних районів і центрів, на їх спеціалізацію та економічну ефективність.

Масляк П. О. зазначає, що для розвитку рекреації і туризму необхідні рекреаційні ресурси, до яких належать об'єкти, процеси та явища природного й антропогенного походження, що виступають матеріальною базою для відпочинку й оздоровлення людей через їх відповідні параметри. Рекреаційні ресурси –

природні й антропогенні геосистеми, тіла та явища природи які мають комфортні властивості і споживчу вартість для рекреаційної діяльності і можуть бути використані з метою відпочинку та оздоровлення людей у певний час та за допомогою існуючих технологій і матеріальних можливостей. Головною властивістю рекреаційних ресурсів є те, що їм властива здатність відновлювати і розвивати духовні та фізичні сили людини. Такі ресурси придатні як для прямого, так і для опосередкованого споживання, надання різноманітних послуг курортно-лікувального і рекреаційно-туристського характеру. Туристичні ресурси – специфічні властивості природного середовища, а також їх поєднання, прояви людської діяльності, природні, історичні, соціальнокультурні об'єкти, які є предметами зацікавлення туристів, стимулюють їх до подорожі, здатні задовольнити їхні потреби у відновленні та розвитку фізичних, емоційних та інтелектуальних сил. Ресурсом є не лише пейзаж чи історична пам'ятка, а й тиша, чисте повітря, гостинність жителів тощо (М. П. Мальська). Туристичні ресурси – це сукупність природних і соціально-культурних комплексів та їх елементів, що сприяють задоволенню фізіологічних та соціальних потреб людини, відновленню її працездатності і які при сучасній та перспективній структурі рекреаційних потреб і техніко-економічних можливостях, використовуються для прямого й опосередкованого споживання та виробництва туристичного продукту (І. В. Смаль). Різноманітність туристсько-рекреаційних ресурсів потребує їх виділення в окремі групи. Вирішують дане питання в географічній науці за рахунок проведення класифікації. Єдиної загальновизнаної класифікації туристсько-рекреаційних ресурсів досі не існує. Більшість класифікацій, представлених різними авторами в різні часи, можна поділити на два основні різновиди в залежності від того, під яким кутом зору розглядаються в них туристсько-рекреаційні ресурси:

1. Класифікації, в основу яких покладені уявлення про походження туристсько-рекреаційних ресурсів.
2. Класифікації, в яких туристсько-рекреаційні ресурси поділяються за особливостями їх використання в залежності від певних видів рекреаційної діяльності.

Проте, не зважаючи на різні підходи до вирішення вказаної проблеми, більшість науковців одноголосні у їх поділі на дві основні групи: природні та антропогенні, які в свою чергу включають культурно-історичні (пам'ятки культури, створені людиною, які можуть використовуватися для задоволення духовних потреб населення) та соціально-економічні ресурси, що включають матеріально-технічну базу рекреаційних об'єктів, яка безпосередньо забезпечує потреби рекреації, об'єкти рекреаційної інфраструктури, а також трудові ресурси, зайняті в рекреаційному господарстві. Розглянемо класифікацію туристсько-рекреаційних ресурсів О.О. Бейдика, І.В. Смаля (рис. 1.2). О.О. Бейдик поділяє рекреаційно-туристичні ресурси на наступні групи: природно-географічні, природно-антропогенні, суспільно-історичні та окрему групу – об'єкти рангу суперточка-тур (рис. 1.1).

Рис. 1.1 Структура основних типів рекреаційно-туристських ресурсів
О.О. Бейдика [2]

Природно-географічні та природно-антропогенні рекреаційно-туристичні ресурси є незамінною умовою розвитку рекреації та туризму на певній території. До них належать лікувальні та оздоровчі ресурси багатоцільового призначення (ліси, лікувальні кліматичні місцевості, поверхневі води), лікувальні речовини (мінеральні води, грязі, озокерит), а також рекреаційні властивості гірських і передгірських ландшафтів, заповідних територій. До суспільно-історичних рекреаційно-туристичних ресурсів відносяться предмети і об'єкти культурної спадщини, створені людиною, які мають суспільно-виховне значення і представлені сукупністю пам'яток матеріальної та духовної культури, створеної у

процесі історичного розвитку суспільства, і які є 20 об'єктом рекреаційно-туристського інтересу (архітектурними чи археологічними пам'ятками, унікальною забудовою, пам'ятками народної творчості, сакральними спорудами тощо).

Рис. 1.2 Класифікація туристичних ресурсів І.В. Смалю

Під туристично-рекреаційними ресурсами пропонується розуміти сукупність усіх ресурсів - природних і створених людиною, - за допомогою яких може вестися туристично-рекреаційна діяльність і можуть виконуватися функції туристично-рекреаційного комплексу, у тому числі рекреаційна, культурна, соціальна та економічна.

2 РЕКРЕАЦІЙНО-ТУРИСТИЧНІ РЕСУРСИ УКРАЇНИ

2.1 Рекреаційні ресурси України: сучасний стан і перспективи розвитку

Україна має всі необхідні умови і ресурси для розвитку туристсько-рекреаційного господарства та перетворення його на провідну галузь економіки і важливу частину європейського туристичного ринку. До найважливіших рекреаційних

ресурсів України в наш час належать бальнеологічні (мінеральні води, грязі, озокерит), кліматичні, ландшафтні, пляжні, пізнавальні [12].

Рис 2.1. Рекреаційно-туристичні ресурси

Рекреаційно-туристські ресурси — об'єкти та явища природного, природноантропогенного та соціального походження, які використовуються для туризму, лікування, оздоровлення та впливають на територіальну організацію рекреаційної діяльності, формування рекреаційних центрів, їх спеціалізацію та економічну ефективність. Це сукупність природних, природно-технічних і соціально-економічних комплексів, що сприяють відновленню та розвитку фізичних і духовних сил людини та її працездатності. У структурі рекреаційних ресурсів виокремлюють дві основні складові — природну та соціальноекономічну (природні та історико-культурні ресурси рекреаційної діяльності) рис (2.1). Ресурси, які на сьогоднішній день використовуються, а також ті, які в силу ряду об'єктивних соціально-економічних причин, не доступні, але можуть бути використані (за певних) умов, формують поняття «туристсько-рекреаційний потенціал»

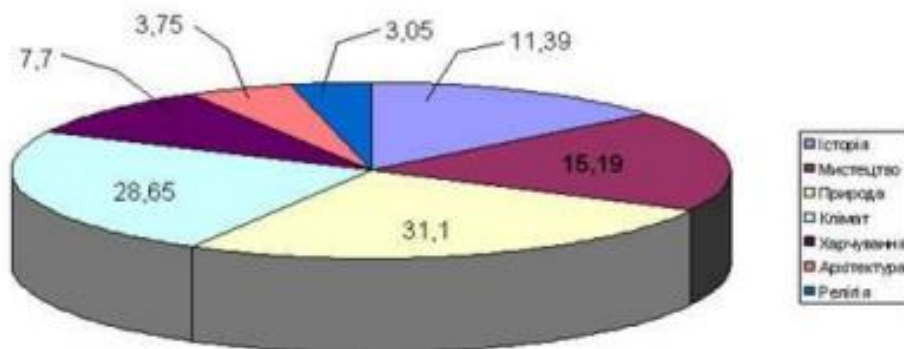

Рис 2.2 Фактори привабливості рекреаційно-туристичних ресурсів, %

Зробивши порівняння всіх факторів привабливості рекреаційно-туристичних ресурсів (рис.2.2), ми прийшли висновку, що і надалі основним джерелом задоволення туристичних потреб залишається природний потенціал. Туристсько-рекреаційний потенціал території – сукупність природних ресурсів, історичних, сакральних, культурно-пізнавальних, культурно-розважальних та інших атракційних об’єктів певної території, які можуть бути використані для організації відпочинку, подорожей, екскурсій, занять спортом, лікування та оздоровлення населення.

Туристсько-рекреаційний потенціал території включає в себе природно-кліматичні (клімат, ландшафт, екосистеми та ін.), історико-культурні ресурси (культурно-історична спадщина, витвори мистецтва, археологічні цінності, традиції, етнос тощо), а також інфраструктуру туризму та матеріально-технічну базу.

Інфраструктура туризму – це комплекс споруд та мереж, що забезпечують нормальний доступ туристів до туристських ресурсів та їх належне використання в цілях туризму. Власне, саме транспортна доступність є найважливішим критерієм оцінки туристсько-рекреаційного потенціалу території. Матеріально-технічна база складається з багатьох елементів. Це житловий сектор (готелі, мотелі, табори для автотуристів), сектор громадського харчування (кафе, ресторани, закусочні), транспортний сектор організації подорожей (агентства, організатори екскурсій), сектор розваг, інформаційний сектор (інформаційна туристична мережа), додаткові послуги та сервісна система. Всі перелічені компоненти тісно пов’язані між собою, і відсутність хоча б одного з них робить неможливий розвиток туризму в регіоні в цілому. Завдяки географічному

положенню Україна має значні рекреаційні ресурси, до яких належать географічні об'єкти, що використовуються або можуть бути використані з метою відпочинку, туризму, лікування та оздоровлення населення.

Рекреаційні ресурси також визначають як об'єкти і явища природного й антропогенного походження, що мають сприятливі для рекреаційної діяльності якісні та кількісні параметри та є матеріальною основою для територіальної організації оздоровлення і лікування людей, формування та спеціалізації рекреаційних центрів і забезпечують їх економічну ефективність. Групування регіонів за ресурсно-рекреаційним рейтингом представлено на (рис.2.3) Рекреаційні умови — це сукупність компонентів і властивостей природного середовища, які сприяють рекреаційній діяльності (наприклад, кліматичні особливості, мінеральні джерела, біорізноманіття тощо), але при цьому не є її матеріальною базою. Україна має великі рекреаційні ресурси, до яких належать географічні об'єкти, що використовуються чи можуть бути використані для відпочинку, туризму, лікування, оздоровлення населення.

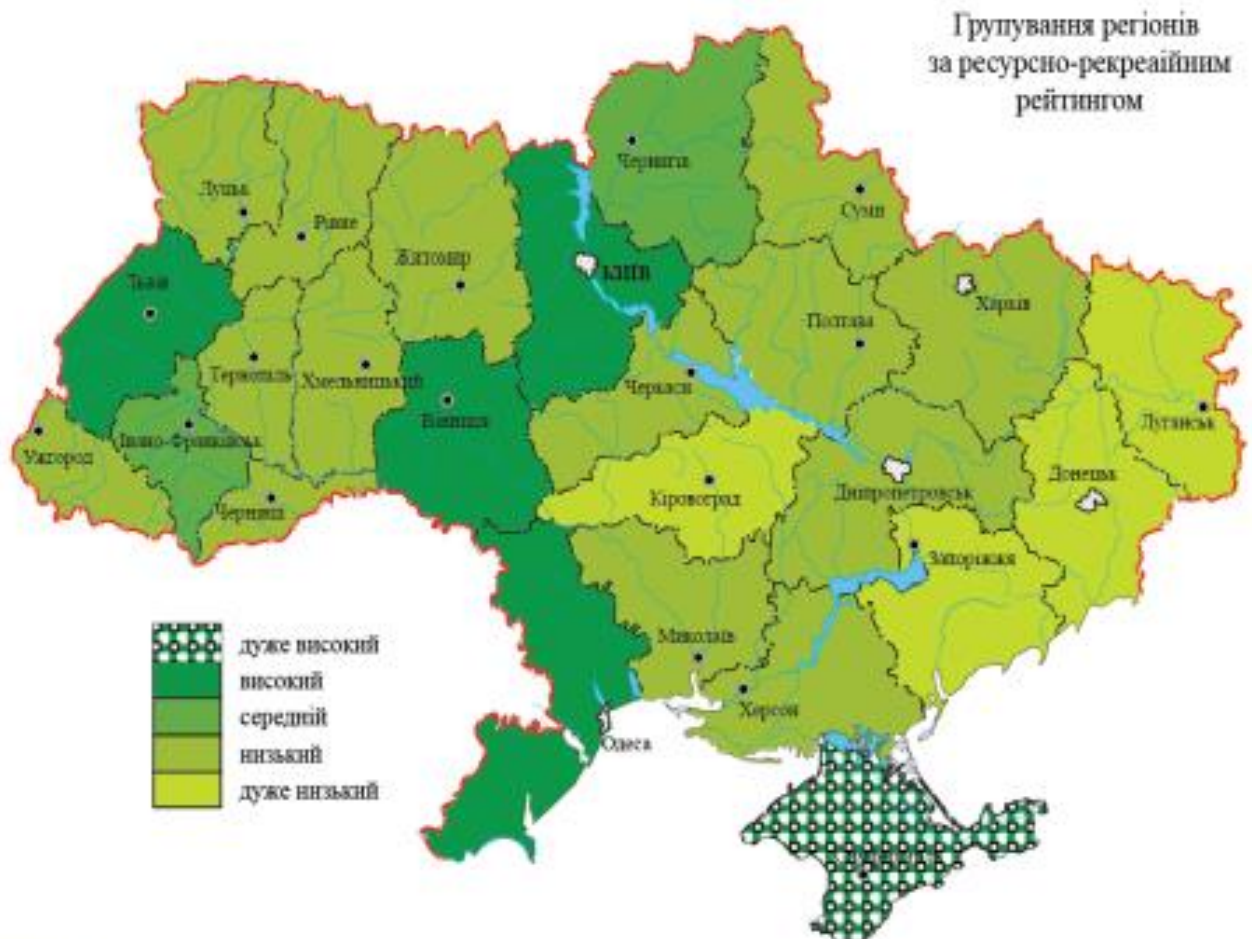

Рис.2.3 Групування регіонів за ресурсно-рекреаційним рейтингом

Рекреаційні ресурси поділяють на природні та соціально-економічні. Природні рекреаційні ресурси - це природні умови, об'єкти, явища, які сприятливі для рекреації - відновлення духовних і фізичних сил, витрачених під час праці, навчання, творчості. Природні рекреаційні ресурси України різноманітні. Вся її територія знаходиться в смузі кліматичного комфорту. Україна має прекрасні умови для організації відпочинку на берегах і лиманах Чорного та Азовського морів, водойм і річок та Українських Карпатах.

Рис.2.4. Природні рекреаційні ресурси України

До соціально-економічних рекреаційних ресурсів належать культурні об'єкти, пам'ятки архітектури, історії, археологічні розкопки, етнографічні музеї, місця, пов'язані з життям, перебуванням видатних учених, письменників, акторів, політичних діячів, викладачів, робітників, селян та ін. У гірських та передгірських районах Закарпатської області, особливо біля Сваляви, є значні запаси вуглекислих вод, на базі яких працює декілька курортів. Поблизу села Синяк є

родовища сульфідних вод, а хлоридно-натрієві води розвідано в Усть-Чорній. Різноманітними мінеральними водами багата Львівська область.

Цінні всесвітньо відомі гідрокарбонатно-сульфатні, кальцієво-магнієві, сульфатні, натрієво-кальцієві води є у Передкарпатському районі, зокрема в Трускавці та Східниці. На незначній відстані від Трускавця, у Моршині, розвідані й широко використовуються сульфатнохлорні, натрієво-магнієво-кальцієві води. На північ від Львівського Передкарпаття зосереджені відомі сульфідні води в Любені Великому і Немирові. Такі води, а також грязі, є на півночі ІваноФранківської області в с. Черче.

Усі ці ресурси мінеральних вод мають лікувальне значення. В Україні наявні мінеральні води всіх основних бальнеологічних груп. Деякі з них, зокрема «Миргородська», «Куяльник», «Поляна квасова», «Березівські мінеральні води», «Нафтуса» і радонові води, мають світове значення та є унікальними. Попереду інтенсивне освоєння сульфідних, залізистих, миш'яковистих та інших мінеральних лікувальних вод.

Україна належить до найбагатших на бальнеологічні ресурси країн світу. Найбільшою бальнеологічною областю України є Карпатський регіон, зокрема Передкарпаття. Тут освоєно понад 200 джерел і свердловин мінеральних вод. Першість у регіоні належить трускавецькій «Нафтусі».

Важливим бальнеологічним регіоном є Поділля. Тут розташовано 10 родовищ і 16 ділянок мінеральних вод. Нині у цьому регіоні функціонують такі курорти, як Заліщики (Тернопільська область), Хмільник (Вінницька область) та ін. Україна володіє практично невичерпними і найбільшими у світі запасами лікувальних грязей, які складаються з різних за природним утворенням і лікувальною дією відкладів морських заток, боліт і озер. Ці грязі містять воду, мінеральні та органічні речовини. Відомі українські грязеві курорти – Бердянськ, Хаджибейський курорт та ін. Кліматичні ресурси України з погляду їх рекреаційного використання належать до найкращих: тепле літо і не дуже холодна зима зі стійким сніговим 27 покривом. Ще однією особливістю клімату України є його велика різноманітність.

Ландшафтні рекреаційні ресурси України теж доволі багаті та різноманітні. Велику роль тут відіграють рельєф і рослинність. Для нашої держави характерна

доволі розчленована поверхня з безліччю мальовничих височин, плато, піднять, останців тощо. Особливо в цьому сенсі виділяється Правобережжя.

Тут рельєф у поєднанні з місцевими кліматичними і рослинними ресурсами в цілому є унікальним не лише для Європи, а й для світу (Словечансько-Овруцький, Мізоцький кряжі, Канівські гори, тощо). Світове значення мають в Україні рекреаційні ресурси пляжів, природнозаповідного фонду, спелеоресурси.

Пляжні ресурси України зосереджені на приморських територіях Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької і Донецької областей. Чимале значення для лікування і відпочинку мають рекреаційні ресурси Полісся. Тут зосереджені значні масиви лісів, зокрема соснових. Переважає м'яка тепла зима і досить вологе літо. Є велика кількість прісних озер; повноводні ріки повільно протікають у низьких берегах. Першочергове значення мають рекреаційні ресурси тих місцевостей, які розташовані біля озер, рік і лісів. Можливості для лікування і відпочинку використовуються на Поліссі недостатньо. При цьому слід врахувати, що аварія на Чорнобильській АЕС негативно вплинула на можливості використання рекреаційних ресурсів центральної і східної частини Західного Полісся (північної частини Київської і Житомирської та деяких північних районів Чернігівської і Рівненської областей). Встановлено, що рівень радіації змінюється по вертикалі - біля основи крони він високий (30 %), над поверхнею крони він становить 100 %, на відстані 1 м від поверхні землі - 25%, над трав'яним покривом - 10 %. Унікальні і сприятливі для освоєння рекреаційні ресурси має крайня північно-західна частина країни [10,11,22].

На півночі Волинської області, у верхів'ї 28 Прип'яті, в добре освоєному в господарському відношенні регіоні, знаходиться так зване Українське поліське поозер'я. Воно характеризується великою кількістю різноманітних за площею та глибиною озер, великими лісовими масивами з переважанням сосни, значними площами лук і боліт. Абсолютні висоти цієї рівнинної території становлять 160-190 м. Багатим також на рекреаційні ресурси є Південний рекреаційний район, до складу якого входять приморські території Одеської, Миколаївської, Херсонської, Запорізької і Донецької областей. Даний район є порівняно посушливим (середньорічна кількість опадів 300-400 мм, переважно у холодний період) з дуже теплим і тривалим літом, теплою зимою, ранньою і короткою весною.

В межах названого району виділяються три підрайони: західний і східний. Західний підрайон (Одеська, Миколаївська області та західна частина Херсонської) характеризується помірним кліматом - більшою кількістю опадів, вищою відносною вологістю повітря і нижчою температурою морської води у літньо-осінній період. Тут зосереджені значні ресурси для організації грязьового лікування у вигляді намулової грязі солених озер і лиманів (Куяльницький та ін.). Значний ефект дають купання в морській воді, сонячні та повітряні ванни. Підрайон, який простягається вздовж Азовського моря має сприятливі кліматичні водноморські та грязьові ресурси. Унікальні рекреаційні ресурси є також у Карпатах, Передкарпатті і Закарпатті, які входять у вигляді підрайонів у великий Карпатський район. Він характеризується значною кількістю опадів (700-800 мм на рік у рівнинних районах і до 1700 мм в горах), високою відносною вологістю повітря, м'якою зимою, теплим дощовим літом і помірно теплою сухою осінню. Сніг у горах досягає товщини 40-80 см і лежить протягом 3,5 місяців. Гірські райони характеризуються чистим повітрям, насиченим влітку та восени ароматом ялин, ялиць і ялівцю, а також різнотрав'ям та листяними лісами. У районі розташовані великі масиви лісів, джерела цінних і різноманітних за 29 своїм хімічним складом та лікувальними властивостями мінеральних вод, в ряді випадків унікальних[4,16,31].

Найбільшу цінність мають водно кліматичні та лісові ресурси групи Шацьких озер (їх тут близько 30), в тому числі такі великі, як Світязь (площа близько 2,5 тис. га, максимальна глибина 58 м), Пулемецьке, Люцимир, Пісочне, Острів'янське, Перемут та ін. Значну частину регіону займає Шацький національний парк (майже 20 % його площі, близько 6500 га, припадає на озера) їх чиста вода, здебільшого з піщаними берегами, аромат соснових лісів, ресурси різноманітних дикорослих плодів, ягід і грибів, значні рибні ресурси, а також теплий і м'який вологий клімат - усе це створює винятково сприятливі умови для лікування та відпочинку, для формування тут нового санаторно-курортного комплексу державного значення. В Україні є кілька з найбільших печер світу, які за відповідного обладнання можна перетворити на рекреаційно-туристичні об'єкти міжнародного значення. Зосереджені печери у трьох регіонах:

Подільсько-Буковинському (Тернопільська, Хмельницька, Чернівецька, Львівська та Івано-Франківська області) та Карпатах. В Україні під охороною держави перебувають понад 70 тис. пам'яток історії та культури, серед них понад 12 тис. особливо цінних у туристичному плані пам'яток архітектури, які є зразками монументальних витворів мистецтва, починаючи від III ст. до н. е. Пам'ятки історії та архітектури на території України розміщені нерівномірно. Більшість із них знаходиться в західних областях України, а також у Київській, Хмельницькій, Вінницькій, Чернігівській, Сумській областях. Східні й південні області не є настільки багатими на пам'ятки архітектури найдавніші з них датуються XVII ст., що пов'язано з пізнім освоєнням території [5,13,36].

Найбільше пам'яток історії та архітектури розміщено у Львові (2500) та 30 Львівській області. Особливо цінними є архітектурні ансамблі площі Ринок (XV–XIX), вулиць Вірменської (XIV–XIX) та Руської. Мистецьку цінність європейського масштабу мають ансамблі Успенської церкви (XVI–XVII), Святоюрського (XVII) та Вірменського (XIV–XVIII) соборів; Домініканського костелу (XVIII) тощо. Другим містом в Україні за кількістю пам'яток архітектури є Київ (понад 1500). Передусім це споруди епохи Київської Русі – Золоті ворота (1037), Софіївський собор (1037), Видубицький монастир (XI), ансамбль КиєвоПечерської лаври (XI). Кам'янець-Подільський – місто-заповідник, що за кількістю пам'яток архітектури (понад 150) посідає третє місце в Україні. Особливу цінність становлять Стара фортеця (XI–XVIII), церкви, костели, житлові та цивільні споруди. В Україні збереглися пам'ятки, пов'язані з колонізацією Причорномор'я стародавніми греками. Це руїни Ольвії в Миколаївській області. Через часті напади на землі України іноземних загарбників на її території споруджено чимало замків і фортець, які мають європейське значення. До найцінніших варто віднести замки в Ужгороді, Кременці, Луцьку, Острозі та ін. В Україні останнім часом активно розвивається подієвий туризм з використанням подієвих туристичних ресурсів. Серед найбільш відвідуваних подій можна назвати наступні: Юморина в Одесі; Джазовий фестиваль в Коктебелі; Таврійські ігри в Новій Каховці; Етнофестиваль «Шешори»; Національний Сорочинський ярмарок; Казантіп; Всеукраїнський фестиваль популярної і рок музики «Тарас Бульба»; Чорноморські ігри; Дні міст

України (День Києва і т. д.); Червона рута; Всеукраїнський молодіжний фестиваль «Перлини сезону»; Рок Екзістенція; Міжнародний Гуцульський фестиваль; КиївМузикФест (Київ); Форум музики молодих (Київ); «Прем'єри сезону» (Київ) «Музична Трибуна Київської Молоді» (Київ); «Тера Героїка» (КаменецьПодільський); Столичне Автошоу; Футбольні ігри української збірної 31 і клубів, Ліга Чемпіонів, Кубок УЄФА і ін.; Кубок Дерюгиной; Кубок Вадима Гетьмана; Раллі (PRIME Yalta Rally 2008 і ін.); Концерти 35 зарубіжних і відчизняних зірок; Сучасне мистецтво в Україні від Pinchukartcentre; Міжнародні і всеукраїнські виставки тощо.

2.2. МЕТОДИ ТА ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

На різних етапах кваліфікаційної роботи використано комплекс методів дослідження, адекватних поставленим завданням:

- *теоретичні* – вивчення й аналіз сучасних психолого-педагогічних положень про зміст спортивної майстерності юних спортсменів, що дало змогу систематизувати, порівняти, уточнити зміст основних понять проблеми дослідження;
- *емпіричні* – спостереження за діяльністю юних спортсменів щодо відвідуваності тренувальних занять, анкетування щодо спонукання до занять;
- *педагогічне тестування* - експертне оцінювання для визначення рівня підготовленості юних спортсменів, відносно розвитку фізичних якостей;
- *констатувальний і формувальний експерименти* з метою виявлення ефективності розробленої методики;
- *методи математичної статистики* для опрацювання одержаних результатів.

2.1. Методи дослідження

Для вирішення поставлених завдань застосовувалися наступні методи дослідження:

1. Аналіз та узагальнення науково-методичної літератури.
2. Анкетування.
3. Педагогічне спостереження.
4. Педагогічне контрольні випробування.

5. Методи математичної статистики.

Аналіз та узагальнення науково-методичної літератури

Проаналізовані літературні джерела щодо формування спортивної майстерності юних спортсменів. Визначено педагогічні умови, що сприяють інтересу та мотиву до занять юних спортсменів до спортивної боротьби.

Завдання тренера, викладача зробити стійкий інтерес до занять спортом і на його основі сформувати позитивну звичку. Так за встановленою інформацією, що нові фізичні вправи, види спорту потрібно подавати унормованими порціями. Вони за науковими даними складають від 5-10%, що дає змогу утримувати інтерес на високому рівні. Тому навчання на заняттях, тренуваннях, а ще більше виховання потребує індивідуального підходу в опануванні навичок виконувати цікаві фізичні вправи, займатись улюбленим видом фізкультурно-спортивної роботи.

Анкетування

Вид опитування, що здійснюється за планом дослідження від накреслення мети, завдань, етапів до аналізування зібраних емпіричних даних. В ході дослідження використовувались анкети, як комунікаційний засіб зв'язку між дослідником та респондентом.

Опитування респондентів відбувалось протягом грудня 2021 року. До опитування були залучені здобувачі вищої освіти 2 курсу - 10 чол., 4 курс - 5 чол. першого бакалаврського рівня, магістри першого курсу - 17 чол. за спеціалізацією «Фізична культура і спорт» та представники спортивного клубу «Бойова жаба» - 19 чол. Всього опитувані прийняло участь 61 респондент.

В ході дослідженої проблеми можна зробити висновки, що при значній кількості сучасних і достатньо ефективних методів організації та проведення тренувальної і змагальної діяльності з різних видів спорту, актуальною проблемою залишається отримання спортивних травм. Основними випадками отримання травми виступають не тільки виконання будь-яких технічних дій або елементів, а і зневажати розминкою та зауваженнями тренера під час навчально-тренувальних занять та виступів на змаганнях.

Організація дослідження

- комплексно досліджена рекреаційна діяльність як регіональний рекреаційний

міжгалузовий комплекс;

- обґрунтована методична схема дослідження територіальної організації рекреаційного господарства на рівні регіону;
- встановлені принципи і методи оцінки рекреаційного потенціалу регіону на засадах концепції географічних дестинацій;

удосконалено:

- класифікацію напрямів і форм рекреаційної діяльності;
- комплексну та інтегровану оцінку рекреаційного потенціалу регіону, яка б об'єднувала всі ресурсні складові рекреаційного господарства; отримали подальший розвиток:
- характеристика об'єктів і форм територіальної організації рекреаційнотуристичної діяльності на засадах географічних дестинацій;
- аналіз та оцінка передумов і чинників для розвитку рекреаційного господарства регіону як рекреаційного міжгалузевого комплексу.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів. Результати, отримані в ході дослідження, можуть бути використані для розробки концепції розвитку рекреації та туризму, створення привабливих програм інвестування рекреаційних комплексів різного функціонального призначення, розробки нових туристичних маршрутів та розширення існуючих.

РОЗДІЛ III. ТРЕНЕРСЬКИЙ ЕКСПЕРИМЕНТ: ТУРИСТИЧНІ ПОХОДИ ДЛЯ СПОРТСМЕНІВ

Туристичні походи мають дуже важливе значення в освітньо-оздоровчому процесі з кількох причин. Різні за тривалістю та насиченістю, походи сприяють розвитку в дітей витривалості. Діяльність і відпочинок на свіжому повітрі, активність і рух загартовують дитячий організм і, відповідно, зміцнюють здоров'я. Беручи участь у рухливих іграх, змаганнях, іграх-естафетах та інших фізкультурно-спортивних заходах, долаючи смугу перешкод на маршруті, діти мають змогу вдосконалити основні рухи, розвинути свої фізичні якості.

Туристична діяльність поглиблює й систематизує знання дітей з різних сфер життя, спонукає їх помічати і встановлювати взаємозв'язки в навколишньому світі. Різноманітність засобів та форм роботи, які педагоги органічно поєднують, продумуючи програму походу, підтримує в дітей цікавість, активність і бадьорий настрій упродовж усього заходу.

3.1 Підготовка та проведення експерименту

Мета та завдання оздоровлення дітей, удосконалення їхніх рухових умінь та навичок, оптимізацію рухового режиму, гармонійний усебічний розвиток дітей у природних умовах. Дослідження виконано протягом червень-серпень 2022р.

Підготовка до проведення тестування.

В педагогічному експерименті взяли участь 20 учнів-айкідо, котрі займаються Айкідо 2-3 роки, віком 8-9 років. Учні займаються в двох рівнозначних групах по 10 у кожній. (Таблиця 1А та 1Б)

Таблиця 1А.

Дані учнів початкового рівня, що брали участь в експерименті – І група

№	Прізвище, ім'я	Вік, років	Стать	Рівень, кю	Тривалість відвідування
1	Чуханенко Вікторія	8	Ж	8 кю	3 роки
2	Богатов Назар	9	Ч	8 кю	3 роки
3	Істратов Іван	8	Ч	8 кю	2 роки
4	Деренюга Гліб	8	Ч	9 кю	3 роки
5	Шутенко Валерія	9	Ж	9 кю	3 роки
6	Жаворонок Ксенія	9	Ж	9 кю	3 роки
7	Іванов Марк	9	Ч	8 кю	2 роки
8	Башкатова Ольга	8	Ж	9 кю	2 роки
9	Бишевий Назар	8	Ч	8 кю	3 роки
10	Яковенко Нікіта	8	Ч	8 кю	2 роки

Таблиця 1Б.

Дані учнів початкового рівня, що брали участь в експерименті – II група

№	Прізвище, ім'я	Вік, років	Стать	Рівень, кю	Тривалість відвідування
---	----------------	------------	-------	------------	-------------------------

					я
1	Зайко Георгій	9	Ч	9 кю	3 роки
2	Тріфонов Андрій	8	Ч	8 кю	2 роки
3	Шутєєва Валерія	9	Ж	8 кю	3 роки
4	Фараджов Руслан	8	Ч	9 кю	2 роки
5	Раченко Вікторія	9	Ж	9 кю	3 роки
6	Тимофєєв Олексій	9	Ч	8 кю	3 роки
7	Кучеренко Боган	9	Ч	8 кю	3 роки
8	Мазарчук Марія	8	Ж	9 кю	2 роки
9	Балаков Родіон	9	Ч	9 кю	3 роки
10	Галабуда Денис	8	Ч	9 кю	2 роки

Для дослідження оптимальної побудови туристичного процесу застосовані міри безпеки та підготовчі тренування перед походом.

До походу потрібно спеціально готуватись. Перш за все, необхідно забезпечити функціональну підготовку організму до походу, а також здобути якісь знання, уміння, навички. Зокрема, потрібно навчитись розпалювати багаття, укласти речі в рюкзак, проводити змагання під час походу та багато іншого.

Перш за все, слід вибрати естетично приємний маршрут по мальовничій місцевості, який має підйоми та спуски. На другій половині маршруту необхідно передбачити відпочинок на обід. Приблизний темп руху – близько 4 - 4,5км/год., через кожну годину – відпочинок на 10-15 хв.

Багато у чому настій учасників походу визначається правильною організацією харчування. Потрібно раніше скласти меню на 1 або 2 дні, перелік продуктів зі врахуванням їх кількості і вартості. У похід звичайно беруть висококалорійні продукти харчування, які мають невелику масу. Для походу добрі консервовані продукти, але без скляної тари. Частина продуктів (хліб, овочі і т.п.) закупаються в населених пунктах, розміщених на маршруті.

Організовуючи хоча би й невеликий за тривалістю похід, потрібно особливу увагу звернути на взуття його учасників: воно має бути максимально зручним та розношеним. Шкарпетки в похід потрібно одягати чисті. Під час руху необхідно слідкувати, щоб не утворились потертості, а якщо вони все ж виявляються – необхідно змазати зеленкою. Перед походом рекомендується вивести мозолі, обрізати на руках і ногах нігті, залікувати садна та подряпини.

У похід одягають зручний костюм (по погоді) та беруть із собою по шматку плівки на кожного учасника. Обов'язковим є головний убір. Крім того, потрібно мати зручний рюкзак, продукти харчування, пиття [14,24,39].

Висновок. Організувавши туристичний похід для визначення рівня розвитку здібностей у спортсменів віком 8-9 років одного рівня підготовки, можна зробити наступні висновки:

1. Результати дослідження рівня фізичної підготовленості юних спортсменів попередньої базової підготовки обох експериментальних груп показують позитивну динаміку всіх показників фізичних якостей
2. Діти одного віку, статі та рівня підготовки не мають суттєвої різниці у витривалості.
3. Суттєвої різниці між дівчатами та хлопцями одного віку та рівня підготовки не виявлено.

Отже, покращення показників рівня вдосконалення фізичних якостей юних спортсменів та відсотковий приріст свідчать, що у результаті педагогічного експерименту статистично підтверджена ефективність роботи тренера. Та більш результативною й доцільною є II тренувальна програма, тому що забезпечує кращий приріст за більшістю показників фізичних якостей, а саме сили та швидкісно - силових якостей.

3.2 Проблеми та перспективи розвитку туристично-рекреаційної сфери

Сучасний стан ТРС потребує вирішення таких проблем:

- зменшення попиту на туристично-рекреаційні послуги в зв'язку із зменшенням платоспроможності населення та подорожчанням путівок;
- зменшення іноземних туристів через низький рівень обслуговування, невідповідність надання туристично-рекреаційних послуг міжнародним стандартам;
- нерозвиненість туристично-рекреаційної інфраструктури та транспортного забезпечення;
- недосконалість законодавчої бази, економічний спад та інфляція;
- недостатнє інформаційне забезпечення ТРС.

Перспективи розвитку ТРС зумовлені значним потенціалом України, який

можна реалізувати за допомогою створення привабливого інвестиційного клімату та ефективним управлінням майном туристично-рекреаційних комплексів. Біля позитивних факторів, що сприяють розвитку рекреації в Україні, є і негативні, які гальмують розвиток оздоровчо-рекреаційної діяльності, серед них найголовнішими є:

- відсутність розвитку матеріально-технічної бази;
- недосконале податкове законодавство;
- різновідомча підпорядкованість рекреаційного та санаторно-курортного комплексів;
- недоліки в системі регіонального управління;
- проблема тіньової економіки;
- необхідність передання частини повноважень органам місцевого самоврядування.

На міжнародному ринку Україна фактично невідома як країна з розвинутою рекреаційною індустрією (окрім серед представників старшого покоління української діаспори, але й цей імідж фактично згасає).

На даний час маркетинг туристичного потенціалу України на міжнародному ринку не проводиться. Будучи однією з найбільших країн Європи, вона не має жодного туристичного представництва за кордоном, не здійснює рекламних заходів і не має запланованих на національному рівні рекламних кампаній для зарубіжного ринку.

Найсуттєвішими перешкодами є наступні:

1. Негативний імідж України в цілому щодо проведення тут відпочинку. Відсутність належної реклами. Досить важко переконати рекреантів приїхати в Україну в той час, як імідж країни практично відсутній в такому розумінні, або ж асоціюється з Чорнобильською катастрофою та радіаційною зоною. Імідж України як країни, куди можна приїхати відпочити, ще зберіг досить сильні позиції на території Росії, що ж до найближчих західних сусідів, то за останні роки набутий тут позитивний імідж було втрачено. Зараз Україна бачиться позаду таких держав як Польща, Угорщина, Чехія та інші. Щоб змінити цей імідж, необхідно розробити і впровадити ряд рекламних та стимулюючих заходів з метою створення нового іміджу, відкриваючи для

масового рекреанта Українські природні рекреаційні ресурси, культуру та етнос народу, що проживає на його схилах. Важливим позитивним фактором при цьому може стати випуск найрізноманітніших рекламних матеріалів, починаючи з випуску туристичних друкованих видань та буклетів і закінчуючи рекламними відеофільмами та компакт-дисками

2. Транспортні труднощі, пов'язані з приїздом в Україну та пересуванням по її території. Візовий режим. Транспортні труднощі, пов'язані з приїздом в Україну та пересуванням по її території. Значною перешкодою для нормального розвитку рекреаційного комплексу є проблеми, пов'язані з в'їздом на територію України. Повільні поїзди, дорогі авіаквитки, обмежена кількість авіарейсів, черги на митницях, поганий стан доріг при подорожуванні автомобілем - ось тільки деякі з тих складностей, які чекають іноземного відпочиваючого що бажає приїхати в Україну. Крім того, відсутність належної дорожньої інфраструктури на основних автомагістралях приводить до того, що туристи не завжди мають змогу зупинитись для відпочинку і харчування в належно обладнаних місцях. Змінити ситуацію на краще можна лише запровадженням радикальних змін щодо державного господарювання будівництвом належної дорожньої інфраструктури. Безпосередньо з цим пов'язані і проблеми візового характеру. Існуючі вимоги до іноземних туристів щодо оформлення візи з метою приїзду до України надають нашим конкурентам велику перевагу. Коли перед туристом існує вибір, він вибере ту країну, яка не має віз. Це пов'язано не тільки з вартістю візи. Це проблема із запрошенням, поїздкою до Посольства, яке можливо знаходиться в іншому місті і ряд інших супутніх проблем. Тому дуже важливою передумовою створення високоефективної конкурентоздатної рекреаційної галузі є зменшення на державному рівні вимог по оформленню візових документів.

3. Низький рівень розвитку інфраструктури, якості продукції і послуг. . Низький рівень розвитку інфраструктури, якості продукції і послуг. 44 В умовах складної економічної ситуації, збанкрутування ряду підприємств, зростання вимог громадян до якості послуг привело до фактичного припинення діяльності ряду закладів. Як приклад, рекреаційні заклади

Закарпаття за функціями, об'ємом і рівнем обслуговування в своїй більшості не відповідають міжнародним стандартам. Коли перед туристом стає проблема, куди поїхати відпочивати, на його вибір впливатимуть ряд факторів. У першу чергу його цікавитиме вартість та якість послуг, наявність зручностей. Однак переважна більшість наших об'єктів будувались для рекреантів, які не ставили великих претензій до умов відпочинку і лікування. Тому саме цей стан інфраструктури в туристично-санаторній галузі ставили великих претензій до умов відпочинку і лікування. Тому саме цей стан інфраструктури в туристично-санаторній галузі, в більшості випадків, не відповідає нагальним потребам відпочиваючих. Також слід врахувати, що через відсутність великих грошових коштів у основної маси населення України, рекреація в області має перспективу і зможе нормально розвиватись при умовах, якщо на наших турбазах і у санаторіях зможуть повноцінно відпочивати іноземні громадяни, що можуть повністю оплачувати отримані тут послуги. Одне з чільних місць повинно зайняти створення системи належного сервісу, в основу якого покладено бажання та інтереси самого відпочиваючого, а цього, в свою чергу, можна досягнути залученням великих інвестиційних коштів в галузь та проведенням якісної сертифікації всіх наявних готельних установ та інших баз прийому

4. недосконалість нормативно-правової бази забезпечення рекреаційної діяльності, несприятливий клімат інвестування. Нормальний розвиток рекреаційної галузі може відбуватись за умови створення якісно нової системи господарювання. Базою для цього є економічна зацікавленість як безпосередніх власників закладів, так і їх трудових колективів, тобто отримання ними реальних 45 прибутків, що можуть використовуватись на власний розсуд.

Однак слід відмітити, що діючі норми державно-правового регулювання і особливо податкова система не стимулює рекреаційної діяльності.

Зокрема, гостро стоять питання щодо зменшення податкового тиску, а саме:

- звільнення від сплати ПДВ на продаж путівок;
- звільнення від оподаткування земельних ділянок, на яких діє рекреаційна інфраструктура;

- зменшення ставок податку на прибуток для туристичних підприємств, що надають пріоритет в'їзду туристів;
- встановлення протекційної податкової політики на здійснення туристичних подорожей дітей та молоді в межах України;
- звільнення від податку на прибуток частини прибутку туристичних організацій, що використовується для розвитку їх матеріальної бази та реклами;
- зменшення ставок готельного збору .

Крім того, суперечливість українських законів служить відштовхуючим фактором для іноземних інвесторів, участь яких у рекреаційних процесах є обов'язковою складовою відродження галузі.

Перспективи розвитку і шляхи підвищення ефективності використання рекреаційних ресурсів

Розвиток рекреації та туризму, як відомо, визначено одним із пріоритетів соціально-економічного зростання держави, вагомим чинником стабілізації та структурної перебудови національної економіки. На підтвердження цієї тези достатньо навести факти щодо визначення пріоритетів розвитку країни у Державній стратегії, регіонального розвитку на період до 2015р (постанова КМ України №1001 21.07.2006р) – «розвиток курортно-рекреаційної сфери».

46 Перспективи розвитку рекреації та туризму в Україні зумовлюються дією широкого спектра природних, історико-культурних, соціальних, економічних та політичних факторів, які мають чітко виражену регіональну специфіку. Крім цього, особливості сучасної ситуації полягають у тому, що формування високорозвиненої національної індустрії рекреації та туризму та її інтеграція в світовий ринок туристично-рекреаційних послуг пов'язані з необхідністю розв'язання гострих соціально-економічних проблем в період трансформації суспільно-економічних відносин.

Зокрема при плануванні подальшого розвитку рекреаційного комплексу в основу повинна бути покладена ідея природно–історично–етнографічної рекреації, що базується на найбільш раціональному використанні

територіального поєднання природних умов, ресурсів та історичних, архітектурних пам'яток краю.

Отже, у нас є всі види ресурсів, що дозволяє всебічно розвивати рекреаційний комплекс. Завдяки різноманітним ресурсам рекреаційний комплекс України є багатофункціональним. Його діяльність дає можливість оздоровити великі маси населення і в той же час зробити значний внесок до національного доходу. Недостатня ефективність державного управління рекреаційним комплексом України тривалий час стримувала розвиток та перешкоджала ефективному функціонуванню рекреаційної сфери як у цілому країні, так і окремих її регіонів. За цей період було накопичено проблеми, які мають негативний вплив на соціальну й економічну доцільність використання наявного рекреаційного потенціалу України.

Серед них найбільш вагомими є:

- слабка інноваційно-інвестиційна активність у формуванні та використанні рекреаційного потенціалу регіонів України;
- дефіцит інвестицій у цілому та обмеження іноземних інвестицій (особливо довгострокових) у розвиток рекреаційної сфери;
- незабезпечення комплексного використання курортно-оздоровчих територій; недостатня розвиненість інфраструктури рекреаційної сфери та обслуговуючих галузей;
- невваженість цінової політики галузі;
- незадовільні умови подорожування туристів;
- незадовільний стан матеріально-технічної бази, високий рівень зношеності основних фондів рекреаційної сфери;
- низька комфортність і умови проживання в об'єктах рекреаційної сфери; низький рівень та якість послуг, що надаються в туристичній та курортнооздоровчій сфері, їх невідповідність світовим стандартам;
- сталі тенденції скорочення кількості закладів санаторно-курортної та оздоровчої сфери та кількості в них ліжок;
- недостатня забезпеченість закладів санаторно-курортної та оздоровчої сфери медичним персоналом;

- руйнація системи соціального туризму та надання рекреаційних послуг, практична недоступність до рекреаційних ресурсів малозабезпечених верств населення, зменшення кількості осіб, що оздоровилися;
- значне зменшення центрів дозвілля, аварійний стан значної кількості закладів культури, мистецтва, дозвілля та бібліотек;
- незабезпеченість туристичної галузі деяких регіонів висококваліфікованими фахівцями тощо.

Усунення цих недоліків потребує впровадження ряду заходів, спрямованих на поліпшення якості державного регулювання розвитку рекреаційної сфери. Необхідно: 1) розміщувати оперативну статистичну інформацію на сайті Державної служби туризму і курортів;

2) розробити та затвердити програми формування позитивного іміджу окремих областей України щодо туристсько-рекреаційного іміджу та рекреаційної діяльності; прийняти проект постанови Кабінету Міністрів України 48 “Про затвердження критеріїв розподілу суб’єктів господарювання за ступенем ризику їх господарської діяльності в туристичній сфері та періодичності здійснення нагляду (контролю) за якістю наданих туристичних послуг” і постанови Кабінету Міністрів України стосовно встановлення порядку класифікації готелів та засобів розміщення туристів за категоріями;

3) забезпечувати фінансування з Державного бюджету України підготування фахівців рекреаційної сфери;

4) розробити та прийняти Закон України “Про природні території, що підлягають особливій охороні”, спрямований на формування принципів державної політики щодо природних територій, на яких розташовані об’єкти, що мають культурне, естетичне, рекреаційне значення та вони вилучені з господарчого обігу;

5) створити рекреаційний фонд України, розробити проект Закону України “Про рекреаційний фонд України”;

6) розробити законопроект про спеціальні економічні зони рекреаційного призначення, який би спирався на законодавство про спеціальні економічні зони з урахуванням особливостей рекреаційної діяльності;

7) створити Центр сприяння розвитку туризму, інформаційно-рекламної й

маркетингової діяльності та реалізації інвестиційних проектів;

8) розробити кредитні програми для довгострокового кредитування будівництва й облаштування об'єктів туризму, туристичної інфраструктури та туристичного сервісу;

9) забезпечити підвищення привабливості рекреаційного комплексу як сфери підприємницької діяльності шляхом надання податкових пільг; методичної, організаційної, інформаційної матеріальної підтримки суб'єктів підприємництва у галузі туризму та курортно-рекреаційній галузі;

10) обмежити розміщення на рекреаційних територіях промислових і сільськогосподарських об'єктів;

11) затвердити екологічні стандарти, що відповідають європейським екологічним нормам, забезпечити їх обов'язкове дотримання;

12) забезпечити перехід шкідливих підприємств, розташованих у курортно-рекреаційних зонах, на екологічно безпечні технології;

13) забезпечити використання сучасних технологій очищення викидів шкідливих речовин. Упровадження вищезгаданих заходів сприятиме поліпшенню якості державного регулювання розвитку рекреаційної сфери України й урахуванню соціальних інтересів та рекреаційних потреб населення при посиленні використання рекреаційного потенціалу. Перспективами розвитку ефективності використання рекреаційних курортів в оздоровчих цілях в Україні зумовлюються дією широкого спектра природних, історико-культурних, соціальних, економічних та політичних факторів, які мають чітко виражену регіональну специфіку. Крім цього, особливості сучасної ситуації полягають у тому, що формування високорозвиненої національної індустрії рекреації та її інтеграція в світовий ринок туристично-рекреаційних послуг пов'язані з необхідністю розв'язання гострих соціально-економічних проблем в період трансформації суспільно-економічних відносин.

Зокрема при плануванні подальшого розвитку рекреаційного комплексу в основу повинна бути покладена ідея природно - історично-етнографічної рекреації, що базується на найбільш раціональному використанні територіального поєднання природних умов, ресурсів та історичних, архітектурних пам'яток краю. Крім того, у разі рекреаційного планування

необхідне визначення допустимих та оптимальних навантажень на ландшафт, які забезпечують стійкість природних комплексів - важливу умову збереження рекреаційного потенціалу території.

Для будь-якої території є екологічна межа щодо використання рекреаційних ресурсів. Тому в процесі формування рекреаційних зон треба утримувати оптимальну рівновагу між природними передумовами, можливостями та потребами споживачів рекреаційних ресурсів із метою збереження навколишнього середовища та динамічного використання складових природних комплексів за умов інтенсивного рекреаційного використання.

Шляхами підвищення ефективності використання рекреаційних курортів в оздоровчих цілях можуть бути:

- 1) переоснащення застарілої матеріально-технічної бази;
- 2) створення програм фінансування оздоровчих закладів з боку держави;
- 3) підвищення пропускнуєї спроможності рекреаційних закладів;
- 4) створення і надання нових рекреаційних послуг українськими оздоровницями;
- 5) створення певної спеціалізації окремих підприємств по виробництву та наданню послуг, в результаті чого підвищується якість, знижується собівартість рекреаційних та туристичних продуктів;
- 6) підпорядкування рекреаційного та санаторно-курортного комплексів до закладів охорони здоров'я регіону їх розміщення. Шляхи підвищення якості надання рекреаційних послуг. Аналізуючи діяльність українських курортів можна побачити нестійкі тенденції їх функціонування, що пояснює сезонність надання рекреаційних послуг та недосконалість рівня обслуговування.

Ці явища обумовлюють цілу низку проблем, які потребують вирішення.

А щодо шляхів підвищення ефективності використання рекреаційних курортів в оздоровленні ми пропонуємо такі шляхи:

- 1) повне переоснащення застарілого обладнання, підтримка з боку держави, надання нових послуг лікування та оздоровлення, ще відсутніх на рекреаційному ринку, підпорядкування оздоровниць краю до відповідних закладів охорони здоров'я та інші.

Крім того, шляхами підвищення якості надання рекреаційних послуг може стати дотримання таких принципів:

- 1) соціальна затребуваність (відповідність потребам рекреантів, її здатність задовольняти їх рекреаційні потреби; створення умов і можливостей проходити лікування та оздоровлення широким масам населення);
- 2) екологічна безпека рекреаційного освоєння території (дотримання жорстких екологічних регламентів в сфері рекреаційного господарства);
- 3) економічна доцільність (передбачає прибутковість діяльності рекреаційних закладів і економічну вигоду для території, регіону).

SWOT-аналіз розвитку туристично-рекреаційної сфери

Сьогодні зростає потужний вплив на функціонування підприємств туристичного бізнесу двох протидійних тенденцій: сприятливих можливостей зовнішнього середовища та загроз. Це зумовлює необхідність та можливість використання SWOT-аналізу, який означає структуровані сильні і слабкі сторони туристично-рекреаційної сфери, а також можливості та загрози зовнішнього середовища для неї [4]. Здійснення інвестиційної діяльності в туристично-рекреаційну сферу передбачає відповідне управління цим процесом, основна мета якого забезпечити найефективнішу реалізацію сильних сторін, підсилення слабких сторін, уникнення загроз та реалізацію можливостей в даній галузі. Для ефективного управління інвестиційною діяльністю в ТРС нами було проаналізовано та складено SWOT-аналіз сильних і слабких сторін, перспективи і загрози розвитку даної індустрії. Методика SWOT-аналізу, використана для дослідження перспектив розвитку туристично-рекреаційної сфери.

Таблиця 3.1

SWOT-аналіз сильних і слабких сторін туристично-рекреаційної сфери

Сильні сторони	Слабкі сторони
Розуміння державних органів влади важливості та потенціалу ТРС	Нечітка та недосконала система фінансування ТРС
Кількість туристичних об'єктів та атракцій	Технічна інфраструктура курорту: система водопостачання
Кількість та різноманітність закладів науки, культури, освіти та мистецтва	Збір та переробка сміття
Традиції з проведення виставок, з'їздів, зустрічей, конференцій	Система опалення
Тісні стосунки із українською діаспорою	Стан доріг, вулиць та тротуарів
Ділові контакти між рекреаційними зонами України та зарубіжжя	Освітлення міста-курорту
Ріст та активність приватного сектору	Існуючі засоби комунікацій
Зростаюча кількість закладів сфери обслуговування	Незадовільний стан санаторно-одорожчих об'єктів
Доступ до курорту: автодорожня та залізнична системи, наявність поблизу міжнародного аеропорту	Якість сервісу в аеропортах, залізничних вокзалах, автостанціях, готелях, ресторанах, магазинах, таксі, громадському транспорті, музеях, галереях тощо
Наявність комунікаційних систем	Недосконала система стандартизації умов, правил, регламентів, сертифікації послуг, технологій, продукції
Наявність унікальних бальнеологічних ресурсів, кліматичних умов	Невідповідність між цінами і якістю сервісу в санаторно-одорожчих закладах та готелях
Рівень кваліфікації спеціалістів	Недосконала маркетингова діяльність в ТРС
Багаті та унікальні культурні та релігійні традиції, звичай та обряди	Низький рівень відпочинково-рекреаційної індустрії
Гостинність та високий рівень культури мешканців	Безпечка на курорті

узагальнено за даними [18].

Потенційні можливості та загрози туристично-рекреаційної сфери

Потенційні можливості	Потенційні загрози
Стабільний приріст рекреантів і туристів, підвищення рівня доходів населення	Нестабільність українського законодавства
Сприяння розвитку приватного підприємництва	Спад у розвитку приватних малих та середніх підприємств
Зростаючий інтерес іноземних рекреантів і туристів у відвідання України	Зменшення доходів населення
Залучення програм міжнародної допомоги	Міжнародна та внутрішня конкуренція
Залучення інвесторів	Негативний імідж України

узагальнено за даними [18].

Згідно результатів проведеного SWOT-аналізу характерні значні можливості та перспективи ефективного розвитку туристично-рекреаційної сфери, які в подальшому повинні підтримуватись та розвиватись.

Однак зазначені недоліки та загрози розвитку туристично-рекреаційної сфери повинні бути ліквідовані за допомогою дієвої політики органів місцевого самоуправління у взаємодії із суб'єктами підприємницької діяльності.

Для цього необхідно розв'язати такі основні завдання:

- підвищення якості послуг і сервісу обслуговування;
- впровадження ринкових механізмів та нових форм управління в рекреаційній сфері, підвищення її економічної віддачі;
- зростання темпів розвитку і доходів рекреаційного господарства та підвищення зайнятості населення;
- розвиток підприємництва та рекреаційного бізнесу, що дозволить забезпечити комплексне освоєння рекреаційних територій;
- розширення масштабів природоохоронної діяльності з метою створення екологічної безпеки і найсприятливіших рекреаційних умов для відпочинку і лікування населення;
- реалізацію великомасштабних заходів щодо відновлення, реставрації та збереження унікальних природних ландшафтів, пам'яток історії, культури, архітектури, відтворення звичаїв і традицій народу;
- більш активний розвиток нових форм міжнародної економічної співпраці, прискорена адаптація до умов міжнародного сервісу, прийомів і методів бізнесу в рекреаційній сфері.

Проведений SWOT-аналіз засвідчує, що Україна має потужний потенціал для

здійснення більшості видів туристично-рекреаційної діяльності, використання якого суттєво лімітується дією стримуючих факторів, що зумовлює потребу в розробці науково-обґрунтованої стратегії розвитку і функціонування ТРК.

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи наведене, можна зробити такі висновки. Україна має всі об'єктивні передумови, щоб стати однією з передових рекреаційно-туристичних країн світу, однак аналіз сучасного стану функціонування вітчизняної рекреаційної сфери свідчить про те, що ефективність її діяльності стримується через невирішеність низки проблем.

Насамперед, це проблеми нормативно-правового забезпечення функціонування галузі, для вирішення яких необхідно внести відповідні зміни та доповнення до чинного законодавства; затвердження національних стандартів усіх видів рекреаційній і туристичних послуг.

Варто відмітити, що з переходом України до ринкових відносин, індустрія відпочинку та оздоровлення на базі використання рекреаційних ресурсів може стати важливою статтею доходів державного і місцевого бюджетів.

Але слід зазначити, що основні проблеми щодо ефективного використання рекреаційних ресурсів України полягають у досягненні максимально повного задоволення потреб населення у повноцінному оздоровленні та лікуванні, охороні і відновленні рекреаційних ресурсів та зростанні якості послуг у цій сфері, які на даний час перебувають у незадовільному стані.

Таким чином Україна має потужний рекреаційний комплекс, який здатен задовольнити потреби населення в санаторно-курортному лікуванні, відпочинку та туризмі і в той же час зробити значний внесок до національного доходу на основі ефективного використання рекреаційних ресурсів.

Перспективи розвитку рекреаційного комплексу України потребують:

- 1) створення сприятливих умов для залучення додаткових інвестицій;
- 2) модернізації матеріально-технічної бази існуючих об'єктів рекреаційного комплексу з доведенням її до рівня світових стандартів;
- 3) інтенсивного розвитку туризму та індустрії відпочинку і оздоровлення в цілому;
- 4) поліпшення інфраструктури існуючих установ відпочинку і рекреації;
- 5) збільшення питомої ваги рекреаційної сфери у зростанні національного доходу країни.

Загалом Україна має вигідне географічне розташування, сприятливі кліматичні умови, унікальні природні ландшафти. Рівень використання природно-рекреаційного потенціалу незначний, що робить сферу рекреаційного природокористування перспективною для багатьох регіонів. Нерівномірність розподілу земель рекреаційного призначення в регіонах, і їх різна структура є передумовою формування певної спеціалізації рекреаційної діяльності, що обумовлює необхідність і глибоких маркетингових досліджень, які лягли б в основу вироблення регіональних стратегії розвитку рекреаційного природокористування.

Основними напрямками формування ефективного механізму реалізації стратегічних завдань подальшого розвитку рекреаційно-туристичної сфери має бути:

1) оптимально збалансовано державне та регіональне регулювання суспільно-економічних відносин у сфері організації та розвитку рекреації та туризму;

2) забезпечення доступності санаторно-оздоровчих та рекреаційно-туристичних послуг для всіх верст населення;

3) ефективна інвестиційна політика. Вирішення існуючих проблем названих у роботі, та врахування існуючих перспектив розвитку рекреаційно-туристичної сфери України стане запорукою модернізації наявного рекреаційного та туристичного потенціалу держави, динамічного розвитку рекреаційно-туристичної сфери, забезпечення її сталої конкурентної спроможності серед стратегічно пріоритетних секторів національної економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андропов О.М. Стан рекреаційного комплексу України // Економіка і Екологія, 2005, № 24.
2. Бейдик О.О., Новикова В.І. Перспективи розвитку регіональної рекреації та туризму на період до 2010 р. // Туристично-краєзнавчі дослідження. Випуск 5. - К.: Інститут туризму Федерації профспілок України, 2004. - С.167-178.
3. Бейдик В.Ф. Рекреаційно-туристські ресурси України: Методологія та методика аналізу, термінологія, районування: [монографія] / В.Ф. Бейдик. - К.: Київський університет, 2001. - 395 с.
4. Бобираєва О.В. «Становлення і розвиток сфери рекреаційних послуг як напрям інтеграції до світового господарства» // Вісник Київського Національного університету ім. Т.Г. Шевченка - Випуск № 57, 2002. - 45-53 с.
5. Бобираєва О.В. Рекреація в системі розширеного суспільного відтворення // Вісник Київського Національного університету ім. Т.Г.Шевченка – 2002. - Випуск 55. – С. 100-108.
6. Биркович В.І Тенденції та перспективи розвитку туристичнорекреаційної галузі в Закарпатській області // Стратегічні пріоритети (дар). – 2009. – №2. – (11) с. 218-224.
7. Безуглий І. В. Напрями вдосконалення територіальної організації регіональної рекреаційно-туристичної системи / І. В. Безуглий // Формування ринкових відносин в Україні. – 2007. – № 8 (75). – С. 93–97.
8. Вуйчик О. І. Рекреаційно-туристичний комплекс: питання термінології / О. І. Вуйчик // Вісник соціально-економічних досліджень. – 2012. – Вип. 3 (46). – Ч. 2. – С. 39–44.
9. Гудзь П. Економічна ефективність використання природних рекреаційних ресурсів // Регіональна економіка. - 2000. - №4. – С. 20-24. 58
10. Гудзь П. В. Економічні проблеми розвитку курортно-рекреаційних територій / П. В. Гудзь. – Донецьк: ІЕПД НАН України; Юго-Восток, Лтд, 2001. – 270 с.

11. Грабарєв А. В. Імітаційна модель туристично-рекреаційного комплексу / А. В. Грабарєв // Моделювання та інформаційні системи в економіці: зб. наук. праць / Мін-во освіти і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. В. Гетьмана»; відп. ред. В. К. Галіцин. – 2012. – Вип. 86. – С. 133–145.
12. Жученко В. Розвиток туристсько-рекреаційної діяльності на Україні: передумови та перспективи // Регіональні перспективи. - 2001. - №1 (14). – С. 34- 38.
13. Захарченко П. В. Модели экономики курортно-рекреационных систем: монография / П. В. Захарченко; науч. ред. А. И. Черняк. – Бердянск: Изд-во Ткачук А. В., 2010. – 392 с.
14. Іванух І., Данилишин Б. Природно-ресурсний потенціал України і шляхи підвищення його використання // Економіка України. – 2008. – №1. – с. 36-38.
15. Мацола В. І. Рекреаційно-туристичний комплекс України: навч. Посіб. Для студентів вузів/ Мацола Василь Іванович - Л.: [б. в.], 1997. - 259 с.
16. Масляк П.О. «Рекреаційна географія» Навчальний посібник. - К.: Знання, 2008. - 343 с.
17. Новикова В.І. Рекреаційні ресурси: місце в рекреаційній споживчій діяльності, класифікація, проблеми паспортизації та реєстрації /В.І. Новикова //Туристично-краєзнавчі дослідження: Збірник наукових статей. - К.: Інститут туризму ФПУ, 2007. - Випуск 7. - 130-136 с.
18. Сажнєва Н. Значення рекреаційних передумов у формуванні територіальних рекреаційних систем // Сучасна географія та навколишнє природне середовище: Зб. Наук. Праць. - Вінниця: Рекламна Агенція «Старт Трек», 1999. - 83-84 с. 59
19. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні. - Чернівці: Книги-XXI, 2003. - 300 с.
20. Кифяк В.Ф. Рекреаційна спеціалізація як умова посилення конкурентоспроможності регіону // формування ринкових відносин в Україні. – 2009. – №2. – с. 157-161.

21. Кифяк В.Ф. Сфера рекреації та туризму як складова регіональної економічної системи // Формування ринкових відносин в Україні. – 2006. – №1. – с. 116-119.
22. Кифяк В. Ф. Методи та принципи формування територіальних рекреаційних систем // В. Ф. Кифяк // Вісник ДІТБ. – 2013. – № 17. – С. 51–54.
23. Матеш В.А. Україна запрошує на відпочинок // Вісті з України. – 2009. – №4. - с. 54.
24. Нездоймінов С. Г. Формування кластерної стратегії розвитку підприємництва в регіональному туристично-рекреаційному комплексі / С. Г. Нездоймінов // Економічні інновації. – 2009. – Вип. 38. – С. 133–143.
25. Опанащук Ю.Я Індустрія гостинності суть, зміст і характерні особливості // Економіст. – 2008. – №10. – с. 74.
26. Орлов Олівер. Важливість курортно-рекреаційного комплексу зростає // Економіст. – 2008. – с. 74.
27. Сафулліна В. Перспективи розвитку курортної галузі та рекреаційних територій в Україні // Управління сучасним містом. – 2007. – № 12. – с. 88-94.
28. Стеченко Д.М. Наукові аспекти економічної діагностики природнорекреаційного потенціалу регіону // формування ринкових відносин в Україні. – 2010. – №1. – с. 136-139.
29. Уварова Г. Рекреаційно-туристичний потенціал України// Географія та основи економіки в школі. – 2008. – №2. – с. 29.
30. Панкова Є.В. «Туристичне краєзнавство» Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2003. - 352 с 60
31. Любіцева О.О., Панкова Є.В., Стафійчук В.І. Туристичні ресурси України. Навчальний посібник. - К.: Альтерпрес, 2007. - 369 с.: іл., картосхеми.
32. Жученко В. Розвиток туристсько-рекреаційної діяльності на Україні: передумови та перспективи // Регіональні перспективи. - 2001. - №1 (14).
33. Стафійчук В.І. Рекреологія. Навчальний посібник. - К.: Альтпрес, 2006. - 264 с.: картосхеми 15.

34. Рекреація, туризм і дозвілля: тлумачення і співвідношення понять. Наукова стаття. І.В. Смаль, В.В. Смаль. Педагогічні та рекреаційні технології в сучасній індустрії дозвілля. Міжнародна науково-практична конференція. Київський національний університет культури і мистецтв. 4-6 червня 2004 р.
35. Харічков С.К. Проблемні питання сталого розвитку рекреацій та туризму в Україні. Туристично-краєзнавчі дослідження. – 2009. – №2. – с. 68.
36. Харічков С. К. Регіональна парадигма цільової програми розвитку рекреації та туризму / С. К. Харічков, І. М. Дишловий, С.Г. Нездоймінов // Маркетинг і менеджмент інновацій. – 2011. – № 2. – С. 221–230.
37. Цьохла С.Ю. Активізація та розвиток інвестиційної діяльності в сфері курортно-рекреаційного господарства // інвестиції: Практика та досвіт. – 2008. – № 22. – с. 6-10
38. Цьохла С. Ю. Трансформація рекреаційної діяльності та туристичних регіональних ринків курортно-рекреаційних послуг: монографія / С. Ю. Цьохла. – Сімферополь: Таврія, 2008. – 352 с.
39. Фоменко Н.В. «Рекреаційні ресурси та курортологія» К.: Центр навчальної літератури, 2009. - 312 с.
40. Федорченко В.К. Історія туризму в Україні. - К: Вища школа 2002 р.